

ИНТЕРВЮ С Г-ЖА НАДЕЖДА ЦВЕТКОВА

- Какво си спомняте за екологичната обстановка в гр. Русе през 80-те години на миналия век?

- Аз наистина знам по какъв въпрос работите и с две думи да Ви кажа, че въпросът е и конкретен, и общ. Лоши неща си спомням, естествено, защото това беше отворително време. Всеки от вас е изпадал в състояние да не му стига въздух, а когато това състояние продължава дни, седмици, месеци и повече наред, става страшно. Тогава децата ми бяха малки и непрекъснато боледуваха от зачервено гърло, на мен ми се струваше, че това е нещо нормално, зачервеното гърло се оказа нещо постоянно като русенския въздух, освен това стана ясно, че почти непрекъснато имаше деца, които са на антибиотици, а вие всички знаете какво означава да се внася химия в детски организъм от месечна възраст, не говорим за години.

- Мислили ли сте да се изселите от Русе?

- Мислила съм, да. Мислила съм и то съвсем конкретно. Понеже преди години, когато човек завърши висшето си образование, получаваше разпределение. Моето разпределение беше Рилския манастир, когато беше национален музей. И понеже там прекарах изключително интересни и богати години в най-красивото място за мен в България, пък и не само в България, първата ми мисъл беше да отида пак там. Но вече станаха сложни нещата, защото аз имах семейство, деца и трябваше да мисля за всички. Не тогава, когато бях сама с една чанта и просто съдбата ми се решаваше, но когато човек е в утежнено откъм брой хора семейство, трябва повече да мисли и го обмислях съвсем сериозно. За добро или за лошо не се стигна до там.

- Някакво предпазни мерки по време на обгазяванията вземали ли сте относно децата?

- Какви мерки да се вземат? Имаше предупреждения да се сложат мокри одеяла по прозорците. Какво означава да се сложат мокри одеяла по прозорците, представете си сами. Просто пробвайте, без да е необходимо, такива съвети ни се даваха, даже не си спомням кой ни ги даваше, но звучеше много смешно, даже абсурдно, тази мярка. Пък какво освен противогаз може да спаси човек от отровата, която е във въздуха, а въздухът е навсякъде по улиците, и в градините, където хората обикновено ходят за отмора на чист въздух и деца там играеха, а листата натискат хлора надолу.

- С друго освен с хлор бил ли е замърсяван градът?

- Това не мога да знам, просто с миризмата на хлор бяхме свикнали много, тя се беше сраснала с нас. И сега, какъвто и да е ден, безпогрешно мога да разпознавам мириса на хлор, без значение за колко секунди ще мине покрай носа ми.

- Обгазяванията по едно и също време на денонощието ли са ставали?

- Това също не помня точно, но когато е топло, всеки си открехва прозорците и се събуждахме в синя мъгла, а понякога самата воня ни събуждаше през нощта и ставам да затворя прозореца. И какво от това, аз затварям, а хлорът е вътре.

- Тогавашната управа някакви обяснения давала ли е, какво правеше тя?

- Тогавашната управа беше част от общоприетото усещане, така през десетилетията на социализма ми се струва, че беше. Има кой да помисли за транспорта, за въздуха, за снабдяването, за всичко. Все се надявах, аз си мислех, че това е нещо временно, случайно, което би трябвало за кратко време да отминне, както се надявахме и за много други въпроси.

- Какви са били настроенятия измежду гражданите, как се е чувствала масата от хора?

- Масата се е чувствала хлорирана, как да се чувства, след като диша непрекъснато хлор, който уврежда трайно хората – и малките, и големите, и възрастните. Не знам дали се дължи на хлора, но понеже тогава в болницата съм ходила главно заради децата си, които в общи черти бяха здрави и прави и въпреки това си вземаха поредната доза антибиотици, но съм виждала деца, които дишаха с апарат, просто не можеха да си поемат въздух. Дали са били по-чувствителни, дали това обгазяване им е повлияло, но тези деца посиняваха и единственото спасение беше маската върху лицето им, това бяха бебета на по няколко месеца.

- Имало ли е публичност на този проблем тогава?

- Публичност в смисъл радиоточката да съобщи нещо, че има хлор – не. Нищо не се съобщаваше. Публичността по причина, че се казва публика, защото има хора, които го виждат, то си я имаше публичността, но повече от това – не. Не се коментираше, поне аз нямам спомен да съм чела някъде или... освен така помежду си по съседски, по приятелски, като се съберем да си кажем: „Пак имаше воня“. А то ние коментирахме всъщност най-силните обгазявания, а може би е имало изпускане на такива газове, които даже не сме ги и усещали по причина – навик. Но си спомням, че изглежда е било известно в България за нашия хлор, защото наши колеги от Велико Търново, наши казвам за предишното учреждение, където работех, защото не попаднах веднага в музея, а във филморазпространението. Те идваха тук във връзка с някакви прожекции и се обаждаха няколко пъти в колко часа започват, кога ще бъде най-подходящо да се срещнем и изведнъж се появи отделен въпрос по телефона: „Ама то при вас много мирише, ние как ще издържим?“ Казвам: „Ами ние го дишаме този въздух от доста отдавна и още не сме приритали, така че за един ден и вие ще можете да издър-

жите.” А и имаше и виц по случая: „Някаква група пътува към Балкана, слизат от автобуса и на някакъв там от групата му станало лошо и те казали: „А, той е русенец, сложете го под ауспуха, пуснете малко и той ще се свести, просто за него този, другият въздух, е вреден”. Така че наистина беше много лошо.

- Вашите колеги от Велико Търново, след като преживяха този ден, какво споделиха?

- То тогава може да е нямало обгазяване, но искам да кажа, че славата ни се носеше.

- Какъв е най-силният Ви спомен от онези времена?

- Как да класирам спомените на силни, слаби, по-слаби? Детето ми е припадало в количката, когато беше на по-малко от година, някъде на 10 месеца.

- За протестите на русенци срещу обгазяванията какво знаете?

- Честно да ви кажа, почти нищо. Аз не знаех за тази група, която се е организирала. Може би щях да взема отношение, но по начало бих подкрепила с удоволствие и разбиране това, което са започнали.

- Кога усетихте, че нещата се подобряват, че обгазяванията намаляват и просто животът тръгва по различен начин?

- Не мога да кажа точна година, може би когато са разрешили тези изпускания на химикал във въздуха и се чувстваше. Мога да ви кажа, че дните с чист въздух тогава бяха рядкост и ние високо ги ценяхме, ако трябва да бъде точна. Тогава отваряхме прозорците, правихме течение и бързахме да затворим, сякаш като затворим прозорците и вече нещата ще се оправят, а то не ставаше така.

- Някакво влияние върху работата Ви оказал ли е екологичният проблем?

- Да, то е неминуемо. При всички случаи, макар че сам била много по-млада, отколкото съм сега, човек, който диша мръсен въздух и вкъщи, и на работа какво друго да му се случи, освен да го заболи глава и да се отрази изцяло на общото му състояние.

- Кога спират обгазяванията?

- Не мога да кажа точно година, те се поразредиха и после, доколкото знам, в Гюргево е ходила комисия, която да констатира, че вече няма производство, което да влияе на нашия въздух. А от всичко най-неприятно беше, че като че ли никой не търсеше начин да се реши въпросът с въздуха. Понеже въздухът е въздух, знаете на кого казват „въздух”. Той е „въздухар” или „въздухарка”, абе въздух е работата под налягане, без налягане и така. Но се оказа, че без въздух просто се умира и изглежда на никого не беше в плановете да се прекрати това унищожаване на хората. Сега се сещам, че тогава имах разговор с моя близка позната, която е лекарка в микрopedиатрията, значи отговаря за новородените бебета и тя каза, че има изключително висок процент, така е грозно да се каже новородени деца процент, но при тях това е от значение, с малформации. Което трябва да се отнесе, според нея и нейни колеги, точно към това формиране на зародиша, докато е още в майката. Когато жената, преди да роди детето си, диша отровен въздух, това му се отразява пагубно. А това е най-жестокото, което може да се случи на едно семейство.

- Имате ли познати, които са се изселили от Русе заради обгазяванията?

- Да, имам, но те не се върнаха повече в Русе.

- Къде са се изселили?

- Някои семейства отидоха в Правец, други – в Смолян.

Възраст – 59 год., висше образование, уредник в Регионален исторически музей – Русе.

Март 2008 г.

Интервюто е проведено от Вержиния Петрова и Илияна Захариева.

